

ADVIES 2107

Politie, jongeren en jeugdwerk

Datum: 1 september 2021

Voorzitter: Amir Bachrouri

Aanwezigen: Amir Bachrouri, Loredana Cremery, Priscilla Keuppens, Fien Morren, Maryline Thiry, Marnik de Bont, Franka Foré, Paulien Herck, Ines De Geest, Jan Langeraert, Nick Beerens

De Vlaamse Jeugd Raad, in vergadering op 1 september 2021, onder voorzitterschap van Amir Bachrouri, en met bovenvermelde aanwezigen, adviseert unaniem het volgende:

Relatie.....	6
1. Zet in op een jeugdriendelijker politiebeleid, dat de relatie tussen politie en jongeren verbetert. Doe dat onder andere via een structureel overleg tussen jongeren, jeugdwerk, andere actoren zoals jeugdambtenaren en politie op lokaal niveau.	6
2. Organiseer gestructureerde, geplande en vrijwillige ontmoetingen op lange termijn tussen jongeren en politiemensen om de relatie te versoepelen, dialoog te stimuleren en wederzijdse stereotypen aan te pakken. Doe dat in samenwerking met jeugdwerkorganisaties en een professionele bemiddelaar. Zet daar ook de nodige structurele financiering tegenover.	8
3. Jongeren beschouwen jeugdwerkers bij uitstek niet als de zoveelste instantie. Zet die positie dan ook niet op het spel via de Lokale Integrale Veiligheidsellen.	8
4. Werken met kinderen en jongeren vereist specifieke tools en vaardigheden. Werk een kind- en jongerentoets uit die inzet op drie fases: vòòr, tijdens en na de interventie. Stel een werkgroep samen van experts waaronder het Kinderrechtencommissariaat en jongeren zèlf om deze kind- en jongerentoets inhoudelijk te bepalen en in te vullen.	9
5. Werk met Jeugdinspecteurs binnen een korps. Gespecialiseerd in kinderrechten, de omgeving van jongeren, emotionele intelligentie, spreken in de taal van kinderen en jongeren. Vul dat niet alleen in via de politieopleiding, maar ook via vormingen en opleiding 'on the job'.	9
Etnische profilering en politiegeweld	10
6. Voorzie in de wet op het politieambt een juridisch kader dat etnisch profileren erkent en voorkomt. Etnisch profileren dient daarbij expliciet benoemd en verboden te worden.	10
7. De politie stelt doeltreffende dienstverlening voorop waarbij jongeren (en alle burgers) eerlijk en wettig worden behandeld. Maak daarom gebruik van een registratie bij identiteitscontroles op basis van etniciteit en motivatie.	11
8. Er moet systematische monitoring van politiecontroles plaatsvinden op individueel en geaggregeerd niveau. Hiermee kan de effectiviteit en doelmatigheid van het optreden worden beoordeeld. Dat heeft zowel intern als extern effect. Intern: de politieorganisatie krijgt beter inzicht in haar eigen handelen.	

Extern: er kan verantwoording worden afgelegd – aan individuele burgers en de samenleving als geheel – over de inzet van middelen.	11
Klachten en sancties	13
9. De verschillende mogelijkheden om klacht in te dienen zijn niet altijd duidelijk voor jonge slachtoffers. De informatie over waar en hoe ze dat kunnen doen, moet zo laagdrempelig en toegankelijk mogelijk zijn. Zeker voor minderjarigen.	13
10. Richt een onafhankelijk controleorgaan op dat toeziet op de klachten en sancties over de politie.	13
11. Vereenvoudig de tuchtreglementering. Zorg dat je agenten die ongepaste gedragingen vertonen écht kunt weren uit het politieapparaat. Zij verzieken het beeld van de politie in de samenleving.	14
12. Slachtoffers hebben recht op nazorg en een waardige behandeling. Ontwikkel deontologische en herstelgerichte kaders en procedures met ondersteuning van het jeugdwerk en het brede middenveld. Ondersteun die samenwerking ook financieel.	14
Opleiding en rekrutering.....	15
13. Pas de duur en de kwaliteit van de opleiding aan aan de complexiteit van de job. Breid de duur van de politieopleiding uit, bijvoorbeeld twee of drie jaar in plaats van één jaar.	15
14. Zorg ervoor dat de politieopleiding niet alleen binnen de politieorganisatie zit, maar ook nauwe banden heeft met het hoger onderwijs.	15
15. Een kwaliteitsvolle politieopleiding die rekening houdt met maatschappelijke uitdagingen: leidt agenten op volgens basisattitudes over mensenrechten, integriteit, ethiek en burgerschap; richt zich op de leefwereld van jongeren in de grootstad (maatschappelijke oriëntatie), mét aandacht voor culturele sensitiviteit; leert agenten over de-escalatie en geweldloze communicatie.	16
16. Politiescholen moeten ervoor zorgen dat ze een beter zicht krijgen op integriteitsproblemen én moeten die zwaarder laten doorwegen in de evaluatie van hun studenten.	17
17. Leg bij de rekrutering en bekendmaking voor de job van politieagent meer focus op ‘wijkwerk’, ‘dialogo met de burger’ en ‘mensen helpen’ en blijf weg van het stereotype beeld van de stoere agent.	17
18. Koppel agenten op maat aan de buurten waar ze staan en bereid ze daar genoeg op voor. Laat agenten langer bij een standplaats waar ze naartoe worden gestuurd. Roteer ze niet direct naar een andere gemeente. Zo leren agenten ook de context door en door kennen.	18
19. Neem barrières weg die het werven van meer cultureel divers talent bij de politieorganisatie hinderen.	18
20. Voer een doorlichting uit welke profielen (leeftijd, geslacht, regio, achtergrond, en opleiding) de politie nu aantrekt.	18
21. Voer een externe audit uit op het huidige rekruteringsbeleid. Die evaluatie heeft aandacht voor de mechanismen die in de weg staan van meer aanwervingen van politieagenten met een migratieachtergrond.	18
22. Evalueer de opleiding tot ‘rekruteerder’ bij de selectiecommissie en verbeter die waar nodig (zowel in duur als inhoudelijk).	19
23. Voorzie een vooropgestelde vragenlijst met objectieve criteria bij de selectiecommissie.	19

24. Screen kandidaten beter op hun vermogen en talenten om burgers gelijk te behandelen.	19
25. Zet in op een goede teamsfeer binnen het korps en werk daarin aan antiracisme en ga pestgedrag tegen.	19
Publieke ruimte	20
26. Voorzie meer fysieke en openbare ruimte die ontmoeting en vrijetijdsbeleving mogelijk maakt. Maak op Vlaams en lokaal niveau werk van een doortastend actieplan rond jeugdruimte om kwaliteitsvolle (semi)publieke speel- en ontmoetingsruimte. Wij vragen daarbij extra aandacht voor de grootstedelijke context.	21
27. Lokale besturen moeten waken dat jongerendaden niet gecriminaliseerd worden. Voorzie op lokaal niveau een duidelijk uitgangskader met een eenduidige omschrijving wat overlast precies is. Werk dat samen uit met jongeren zelf.	21
Rechten en plichten	22
28. Verspreid basisinformatie over de rol van de politie in de samenleving en betrouwbare informatie aan minderjarigen over hun rechten tijdens een interventie of voor het indienen van een klacht. Stel die informatie op in begrijpelijke taal voor jongeren. Betrek ook actief het onderwijs.	22
29. Zet in het onderwijs in op informatie en communicatie rond burgerlijke rechten, trek dat open en focus niet alleen op de rol van de politie. Geef die les(sen) in de vakken actief burgerschap, filosofie ...	22
30. Bescherm het recht van een jongere/burger om politie te filmen. Het is een belangrijke manier om hun versie van het verhaal te kunnen vertellen of te laten zien. Politie mensen moeten de opdracht krijgen om dat recht te respecteren.	23
31. Werk een wettelijk kader uit voor het gebruik van bodycams. Volg hierbij het advies van het Controleorgaan op de politionele informatie (COC)	23

Situering

Vroeger was politieagent(e) zijn een droomjob. Een job die vele kinderen met trots wilden uitoefenen omdat ze mensen wilden helpen. Nu horen we vaker verhalen van jongeren die bang zijn van politieagenten en niet het gevoel hebben dat politieagenten hen zullen helpen. Ze voelen zich geïsoleerd en hebben geen vertrouwen in de politie.

De politie is er om te waken over de veiligheid en openbare orde. Belangrijk daarbij is dat iedereen recht heeft op veiligheid. Jongeren moeten weer het gevoel hebben dat ze bij de politie terecht kunnen en dat ze beschermd worden. 53% van de jongeren in de Waddist-app voelt zich vaak of soms angstig wanneer ze politie zien¹. De verhouding tussen politie en jongeren is verzuurd en er heerst heel wat wantrouwen. Er zijn al genoeg gevaren die jongeren dagelijks trotseren. Zij zouden niet het gevoel mogen hebben dat de politie daar één van is. Daarnaast zijn we er ons van bewust dat het niet altijd makkelijk is om als ordedienst je werk goed te kunnen doen, zonder angst voor repercussies.

Deze problematiek is geen nieuw gegeven. In de afgelopen decennia is de situatie niet grondig veranderd. In 2012 bracht het Kinderrechtencommissariaat het advies 'Jongeren en politie: aanbeveling voor meer toenadering' uit. Amnesty International deed in 2018 onderzoek naar etnisch profileren in negen belangrijke politiezones in België. En in maart 2021 deed de Pano-reportage 'Geweld geoorloofd' heel wat stof opwaaien.

De muur van onbegrip tussen politie en jongeren bestaat uit verschillende facetten, die we in dit advies ook één voor één bespreken. Het contact tussen jongeren en politie blijft vaak te beperkt tot het repressieve aspect. En de coronapandemie heeft ervoor gezorgd dat heel wat jongeren voor de eerste keer op een negatieve manier in aanraking komen met de politie. Uit een artikel van 2021 blijkt dat van de 200.000 al uitgeschreven boetes de helft aan jongeren is gegeven². Het rapport 'Policing the pandemic' van Amnesty International van begin 2020³ stelt vast dat de politie in verschillende Europese landen bij het doen naleven van de lockdownmaatregelen het vooral gemunt heeft op etnische minderheden en gemarginaliseerde groepen.

Uit De Marge onderzocht in 2020 de impact van COVID-19 op kinderen en jongeren in een kwetsbare situatie. 30,6% heeft angst om door de politie aangesproken te worden en voelt zich geïsoleerd door de politie die aanwezig is op straat⁴. Uit recente cijfers van het Bureau van de Europese Unie voor de Grondrechten⁵ blijkt dat de Belgische politie zich regelmatig bezondigt aan etnisch profileren. De Jeugdraad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie in Brussel (VGC-Jeugdraad) hield in 2021 een bevraging bij Brusselse jongeren. 76% van de respondenten gaven aan zich niet veilig te voelen wanneer ze in contact komen met de politie. Zo goed als iedereen (93%) vindt dan ook dat de relatie tussen jongeren en politie moet verbeteren⁶.

In het publieke debat zijn er meestal twee kampen: voor of tegen de politie. Smartphones en sociale media maken dat de relatie tussen politie en jongeren een heet hangijzer is. De Vlaamse Jeugdraad wil geen problemen minimaliseren, noch met het vingertje wijzen en verder polariseren. We vertrekken vanuit de positie van belangenbehartiger van alle kinderen en jongeren in Vlaanderen en Brussel. Vanuit die positie schrijven we ook dit advies.

Met dit advies wil de Vlaamse Jeugdraad de vicieuze cirkel van wantrouwen en angst doorbreken door voor structurele oplossingen te pleiten. De problemen zijn groot en we verwachten een inzet van de beleidsmakers en politieorganisatie om samen voor die grote oplossingen te zorgen. We willen dat er stappen worden ondernomen om de relatie tussen jongeren, politie en het jeugdwerk te verbeteren. Dat is in het belang van alle betrokken partijen: in het belang van kinderen en jongeren, maar evenzeer van de politie zelf en uiteindelijk van de hele samenleving.

¹ 1010 jongeren antwoordden op deze vraag in de Waddist-app op 24/08/2021: "Voel je soms angstig als je politie ziet?" 8% antwoordde "Ja, vaak", 45% "Ja, soms".

² https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20210203_97356705

³ https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/policing_the_pandemic_-_final.pdf

⁴ <https://www.uitdemarge.be/wp-content/uploads/2020/05/DOSSIER-De-impact-van-COVID-19-op-kinderen-en-jongeren-in-kwetsbare-situaties-4.pdf>

⁵ Van de algemene bevolking in Europa gaf 65 procent aan dat hen om identiteitsgegevens werd gevraagd tijdens hun laatste politiecontrole. Bij mensen uit minderheden was dat bijna 80 procent. <https://fra.europa.eu/en/publication/2021/fundamental-rights-survey-police-stops>

⁶ bevraging bij 1968 Brusselse jongeren <https://www.brusselbazaar.be/nieuws/rapport-bevraging-jongeren-en-politie-de-resultaten>

Om tot dit advies te komen legden we ons oor te luisteren bij heel wat experts en academici ter zake, bij jeugdwerkorganisaties en andere middenveldorganisaties. De vrijwilligers en adviseurs van de Vlaamse Jeugd Raad gingen bovendien in gesprek met de politie zélf: een docent aan politie scholen en oud-medewerker van Comité P, een korpschef uit Brussel, een voormalig politieambtenaar, een lid van de Vaste Commissie van de Lokale Politie. Daarnaast lieten we ons inspireren door relevante onderzoeken en vele getuigenissen van jongeren zelf.

Een dankjewel aan Formaat, JES, Joseph El Bacha, Jurgen De Landsheer, het Kinderrechtencommissariaat, Mattias De Backer (KUL), Paul Jacobs, Paul Spaens, Samenlevingsopbouw, Sofie De Kimpe (VUB), Stop Etnisch Profileren, Uit De Marge, Unia, VGC-Jeugd Raad, Yana Jaspers (VUB), Yassine Boubout.

Advies

1 Relatie

'Het zou fijn zijn als de politie ook naar de pleintjes komt om te communiceren met de jongeren i.p.v. ze alleen op te pakken. Het zou fijn zijn als ze meer zouden inzetten op het creëren van een band met de jongeren. Er is veel geweld van de politie naar jongeren.' – Jongen 16 jaar uit Antwerpen (Bron: *Touristenbevraging Vlaamse Jeugd Raad 2020*⁷)

"Jongeren zijn burgers in ontwikkeling, politieagenten handelen vanuit een professionele context. De fout van een escalatie bij de jongeren leggen is dus absurd. Politie staat ín de samenleving. Het is niet 'wij en de burger'. Politieagenten zijn zelf ook burgers." – Paul Jacobs, docent politiescholen

"Jongeren en politiemensen, hand in hand? Moet kunnen!" – Paul Spaens, beleidsmedewerker Vaste Commissie Lokale Politie

"Vertrouwen creëren tussen jeugdwerkers en de dienst Diversiteit van de Lokale Politie Antwerpen heeft vijf jaar geduurd bij ons, maar het is nu wel een goede relatie waardoor we elkaar kunnen versterken en informeren of advies kunnen geven. Dat is niet vanzelfsprekend en niet overal zo." – Ahmed Oulad Abdellah, opbouwwerker Samen Op Straat van Samenlevingsopbouw.

1.1 Jeugdwerk

Zet in op een jeugdvriendelijker politiebeleid, dat de relatie tussen politie en jongeren verbetert. Doe dat onder andere via een structureel overleg tussen jongeren, jeugdwerk, andere actoren zoals jeugdambtenaren en politie op lokaal niveau.

De oplossing ligt niet in handen van dé politie of dé jongeren, we zien een belangrijke rol in structureel overleg met partners die dag in dag uit werken met jongeren op het terrein in de zoektocht naar het verbeteren van die relatie. De partners liggen voor het grijpen: zowel de lokale jeugd Raaden (zie bijvoorbeeld het spontane advies van de Gentse Jeugd Raad⁸) als jeugdwerkorganisaties zitten graag mee aan tafel. Bovendien richten we ons niet alleen op het jeugdwerk, maar ook op andere actoren die werken met jongeren. Denk bijvoorbeeld aan jeugdambtenaren of hulpverleners uit welzijnscentra.

"De meerwaarde van een structureel overleg zou zijn dat er een kortere lijn tussen de verschillende partijen komt. Als je elkaar beter kent kun je gemakkelijker je bezorgdheden delen. Daarvoor is een korte lijn nodig. Daar proberen we naar te streven. We willen respect hebben voor elkaars invalshoek, zonder informatie over personen te delen." – Stefaan, jeugdcoördinator bij Politie Gent

Door meer tijd te besteden aan een betere relatie met jongeren (en met de rest van de samenleving), zal er minder tijd moeten worden besteed aan conflicten en conflictbeheersing. Het is dus een win-winsituatie, niet alleen een inspanning van de agenten. Empathie, echt in verbinding staan met de medeburgers, is iets heel krachtigs.

Jeugdwerkers, opbouwwerkers, straathoekwerkers ... zijn niet overal een realiteit. Ook waar er geen jeugd(welzijns)-werkers zijn, kan een samenwerking met de politie best starten vanuit de jeugdreflex. Dat kan en dat gebeurt (zie 1.1.1 Goede voorbeelden uit de praktijk).

Laat deze situatie dus een aanleiding zijn om in alle politiezones structureel overleg op te starten met jeugdwerk, straathoekwerk en – vooral – met jongeren zelf. Dat is geen snelle oplossing, maar het wordt steeds duidelijker dat de start van dit proces naar wijkgericht politiewerk en samenwerking met jeugdwerk overal broodnodig

⁷ <https://vlaamsejeugd Raad.be/nl/de-touristen>

⁸ www.jeugd Raad.gent

is. Ga voor positieve samenwerkingen tussen jeugdwerk en politie, bouw preventieve werkingen niet af. En breng die positieve samenwerkingen ook actief in beeld. Goede uitwisseling tussen jeugdwerk en politie is daarbij van zeer groot belang. Zo is er in Borgerhout een toezichtsvergadering waarbij de buurtregisseur, de jeugdwerkers en de politie samenkomen. Van daaruit wordt er gekeken waar er overlast gemeld wordt en kunnen de jeugdwerkers ermee aan de slag. Jeugdwerkers spreken de jongeren aan, en zo komen jongeren niet meteen in contact met politie.

Ga dus uit van de sterktes en opgebouwde relaties tussen jeugdwerkers en jongeren, erken die relaties, zet sleutelfiguren in, zorg dat de politiekrachten die jeugdwerkers/brugfiguren ook (h)erkennen en respecteren. Zij staan het dichtst bij de jongeren zelf en kunnen de kloof tussen jongeren en politie alleen maar verkleinen en het soms aanwezige wantrouwen wegwerken. Met het welzijn en de veiligheid van kinderen en jongeren als gemeenschappelijk belang. Het is essentieel om jongeren daar ook zelf bij te betrekken. Van participatie is momenteel weinig sprake: jongeren zijn zelden betrokken bij de definitie van het probleem, laat staan bij de mogelijke oplossingen.

Dit is een oproep op verschillende niveaus. We vragen aan de ministers van Jeugd en de federale collega's van Binnenlands Bestuur en Binnenlandse Zaken om gelijkwaardige samenwerking tussen jeugd(welzijns)werk, lokale besturen en politiediensten te faciliteren, motiveren en te versterken. Lokale besturen zouden de regierol moeten opnemen in een ketenaanpak.

Ontwikkel een expertise- en overlegnetwerk, waaraan ook jongeren deelnemen, dat informatie en goede praktijken verzamelt, uitwisselt en coördineert over de relatie van jongeren en politie. Politie en jeugdwerk kunnen van elkaar leren, in beide richtingen. Als ze essentieel vanuit een constructieve, preventieve en vooral gelijkwaardige bril kijken naar de omgang met jongeren. Het is wel níét de bedoeling dat het jeugdwerk wordt ingezet om tekorten bij de politie aan te vullen. Het is belangrijk om hier waakzaam over te zijn en voortdurend over in dialoog te blijven.

Doel van dit alles is een verbeterde relatie tussen jongeren en politie met de focus op: bescherming van jongeren (begrip opwekken, beter informeren, regels doen handhaven, zorgen dat de 'schade' niet verder oploopt en hersteld kan worden) **maar evenzeer bescherming van politieagenten.** De coronasituatie zette de relatie meer onder druk. Een GAS-boete of interventie kan de situatie doen escaleren, zoals we al zagen. Lokale netwerken, gesprekken en acties laten jeugdwerk en politie beter op elkaar afstemmen, om elkaars leefwereld beter te leren kennen. Met als gemeenschappelijk belang het welzijn en de veiligheid van kinderen en jongeren.

We vragen dus om in te zetten op het model van gemeenschapsgerichte politiezorg in samenwerking met de nodige actoren.

1.1.1 Goede voorbeelden

Verschillende steden en gemeenten hebben al dergelijke samenwerkingen. Zo kwam Zo Geflikt samen met Gentse agenten en jeugdwerkers van vzw Jong om met elkaar in gesprek te gaan voor een betere samenwerking in het belang van kinderen en jongeren. Er lopen, met Uit De Marge in een ondersteunende en coördinerende rol, gesprekken tussen jongeren en politie naar aanleiding van conflicten in o.a. de Gentse wijk Brugse Poort. Soortgelijke acties lopen in Turnhout. Ook de PleinPatrons⁹ in Antwerpen laten zien hoe jongeren een deel van de oplossing kunnen zijn. De PleinPatrons zijn jongeren uit de werkingen van Kras, JES en Samen op Straat die, naast een animatorcursus, ook een PleinPatron-cursus hebben gevolgd. Zij zijn o.a. stewards op evenementen in hun buurt en zorgen dat er dialoog is tussen de organistoren en de jongeren. De politie is tijdens grote evenementen wel aanwezig, maar in veel mindere mate dan vroeger het geval was. Ook lopen incidenten minder snel uit de hand wanneer de politie er niet aan te pas komt. Ondertussen worden de PleinPatrons in Sint-Niklaas uitgerold. Ook heel wat andere voorbeelden zijn bekend bij Bataljong, Formaat en JES.

Vooralsnog hangen goede voorbeelden vaak af van de goodwill van lokale besturen zelf. Het zou voor een jongere niet mogen uitmaken of die in gemeente x of y woont.

⁹ Een Plein-Patron is een jongere van het pleintje zelf, die als tussenpersoon fungeert tussen de buurtbewoners, de politie, en de jongeren op de Borgerhoutse pleintjes. PleinPatron is een initiatief van Samen Op Straat, Samenlevingsopbouw Antwerpen Stad en JES Antwerpen.

Organiseer gestructureerde, geplande en vrijwillige ontmoetingen op lange termijn tussen jongeren en politiemensen om de relatie te versoepelen, dialoog te stimuleren en wederzijdse stereotypen aan te pakken. Doe dat in samenwerking met jeugdwerkorganisaties en een professionele bemiddelaar. Zet daar ook de nodige structurele financiering tegenover.

Jongeren zijn zélf vragende partij om meer toegankelijke en aanspreekbare (wijk)agenten te hebben. Natuurlijk moet de politie meteen optreden bij geweld en de schuldigen oppakken, maar de controles opdrijven is niet het antwoord. Het is wijzer om de betrokkenen onder professionele begeleiding samen te brengen: jongeren en politie.

Politieagenten kunnen begrijpen waar de angst en kwaadheid vandaan komt door met jongeren te praten. Die aanpak heet 'herstelrecht' of 'bemiddeling': daarover is er intussen massa's expertise en er bestaat al meer dan tien jaar een wettelijk kader voor. De Vlaamse Jeugdraad had onder andere een gesprek met Mattias De Backer, postdoctoraal onderzoeker aan de KU Leuven. Hij deed jaren onderzoek met Brusselse jongeren en werkt sinds 2017 in de onderzoekslijn Herstelrecht aan het Leuvense Institute Of Criminology. We citeren hem daarom ook graag rond de impact van bemiddelingsinitiatieven waar we voorstander van zijn: *"Wellicht scoort deze kumbaya-plaat (bemiddelingsinitiatieven) minder goed op de politieke dansvloer, maar de garantie op een positieve uitkomst is beduidend groter."*¹⁰

Bij bemiddeling horen er enkele voorwaarden: het moet altijd gebeuren op vrijwillige basis en het is pas geslaagd wanneer beide partijen hebben kunnen zeggen wat ze willen en er toegenomen begrip of respect mogelijk is van en voor de ander.

We moedigen de projectoproep aan van de Vlaamse minister van Jeugd Benjamin Dalle om samenwerking tussen politie en jeugdwerk te stimuleren¹¹. De projectaanpak focust zich via netwerkvorming op duurzame samenwerking tussen minstens jeugdorganisaties, politiezones en een organisatie met expertise op het vlak van bemiddeling en herstelgericht werken. We rekenen er wel op dat hier in de toekomst structurele financiering tegenover staat. Voorgaande dergelijke projecten in het jeugdwerk hebben al bewezen dat het werkt. Bijvoorbeeld Zo Geflikt van vzw Uit De Marge.

Jongeren beschouwen jeugdwerkers bij uitstek niet als de zoveelste instantie. Zet die positie dan ook niet op het spel via de Lokale Integrale Veiligheidscellen.

Er bestaan al overlegstructuren tussen politie en jeugdwerk, waaronder de Lokale Integrale Veiligheidscellen die in het leven zijn geroepen in 2015. Voormalig minister van Binnenlandse Zaken Jan Jambon stuurde een omzendbrief naar alle lokale besturen over de aanpak van de *foreign terrorist fighters*, naar aanleiding van de aanslagen in West-Europa. In die brief werden steden en gemeenten aangespoord om Lokale Integrale Veiligheidscellen (de zogenoemde LIVC's) op te richten. Binnen die LIVC's kunnen verschillende actoren als politie, hulpverlening en onderwijs met elkaar informatie uitwisselen over potentieel gevaarlijke situaties en/of burgers met focus op radicalisme, extremisme en terrorisme.

Voor jeugdwerkers staat het belang van kinderen en jongeren altijd centraal. Daartoe bouwen ze met hun kinderen en jongeren een vertrouwensband op, essentieel om hun werk goed te kunnen doen. Wanneer jeugdwerkers dan ook moeten deelnemen aan een LIVC, zet dat de vertrouwensband op losse schroeven. Uiteraard handelen jeugdwerkers naar eer en geweten. Als zij over informatie beschikken die een gevaar kan betekenen voor zichzelf, de organisatie, andere individuen of de samenleving, zullen ze die informatie delen met de politie. Hetzelfde geldt bij jeugdambtenaren of andere medewerkers van steden en gemeenten die een vertrouwensband opbouwen met kinderen en

¹⁰ https://www.standaard.be/cnt/dmf20171122_03202617

¹¹ <https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/nieuws/projectoproep-jongeren-en-politie-komt-eraan>

jongeren vanuit hun eigen juridische kaders en deontologische code. We verwijzen ook graag naar ons specifieke advies rond de LIVC's dat we hebben geschreven in november 2020¹².

Met het deontologisch akkoord van 2019 stelden het volledige jeugdwerk en de Vlaamse Jeugdraad kinderen en jongeren en de vertrouwensband altijd voorop. We vertrokken daarvoor vanuit het werk dat al gedaan was in onze sector zoals de deontologische code en de handleiding van Uit De Marge¹³.

We willen benadrukken bij de Vlaamse minister van Binnenlandse Zaken en lokale overheden dat de LIVC's niet de plaats zijn om de relatie tussen politie en jongeren te verbeteren. Daarvoor moet een ander soort structureel overleg georganiseerd worden zoals hierboven al is toegelicht.

1.2 Politie

Werken met kinderen en jongeren vereist specifieke tools en vaardigheden. Werk een kind- en jongerentoets uit die inzet op drie fases: vòòr, tijdens en na de interventie. Stel een werkgroep samen van experts waaronder het Kinderrechtencommissariaat en jongeren zèlf om deze kind- en jongerentoets inhoudelijk te bepalen en in te vullen.

Jongeren en minderjarige slachtoffers hebben bedenkingen of klachten over hoe de politie hen aanpakt. Bij de klachten die het Kinderrechtencommissariaat jaarlijks ontvangt, gaat het vooral over het optreden van de politie tegenover kinderen en jongeren: over het verhoor van minderjarigen, het gebruik van handboeien of spanbanden, vrijheidsberoving en hardhandige aanpak. In de klachten valt op dat de politie kinderen en jongeren vaak op dezelfde manier behandelt als volwassenen en dus weinig aandacht heeft voor hun specifieke situatie¹⁴.

Politieagenten zijn zelf vragende partij om meer tools aangeleerd te krijgen om in specifieke contexten te kunnen werken met kinderen en jongeren. In de praktijk hebben ze nauwelijks handvatten bij hun werk met jongeren van wat mag en niet mag. De Vlaamse Jeugdraad onderschrijft hierbij het advies van het Kinderrechtencommissariaat voor de invoering van een kind- en jongerentoets.

We zijn dan ook blij met de eerste opstart van een werkgroep 'Kind- en jongerentoets binnen het politiewerk' die wordt gecoördineerd vanuit de FOD Binnenlandse Zaken waar het Kinderrechtencommissariaat, De Ambrassade en diverse lokale initiatieven deel van zullen uitmaken.

Via de werkgroep willen we dat er werk wordt gemaakt van een kind- en jongerentoets met een duidelijke regelgeving, die van toepassing is op de deontologische code of interventieprotocollen bij de politie.

Een kind- en jongerentoets richt zich op drie fases waarbij er nagedacht moet worden of er kinderen en jongeren betrokken zijn en hoe ze daarmee zullen omgaan:

- Voor de interventie: Zijn er jongeren bij betrokken? Hoe pakken we dat aan?
- Tijdens de interventie: wat is de context?
- Na de interventie: focus op herstel, duiden van de interventie, luisteren naar en aan de slag gaan met de jongeren

Werk met Jeugdinspecteurs binnen een korps. Gespecialiseerd in kinderrechten, de omgeving van jongeren, emotionele intelligentie, spreken in de taal van kinderen en jongeren. Vul dat niet alleen in via de politieopleiding, maar ook via vormingen en opleiding 'on the job'.

¹² <https://vlaamsejeugdraad.be/nl/adviezen/advies-over-het-ontwerpdecreet-voor-de-deelname-aan-lokale-integrale-veiligheidscellen>

¹³ <https://www.uitdemarge.be/deontologie/>

¹⁴ <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/actueel/sommige-politiepraktijken-tegenover-jongeren>

In de context waarbij de politie haar dagelijkse opdrachten uitvoert, is het noodzakelijk om voldoende voeling met en aandacht te hebben voor kinderen en jongeren. In heel wat korpsen zoals in Gent, Antwerpen en Mechelen-Willebroek bestaat er een aparte 'jeugdbrigade' waar positieve geluiden over te horen zijn. Jeugdinspecteurs fungeren als aanspreekpunt en slagen er over het algemeen goed in om een evenwicht te vinden tussen preventie en handhaving.

Sinds 2011 wordt er in Gent gewerkt met jeugdinspecteurs. Die gaan het contact aan met jongeren in de buurt. Stefaan De Clercq van de Gentse politie zegt daarover: *"Hoe meer we met jonge mensen spreken, hoe minder schrik ze zelf hebben om ons aan te spreken. Daarnaast hebben de jeugdinspecteurs een signaalfunctie. Als zij aanvoelen dat er iets schort, kunnen ze dat doorspelen aan de juiste diensten en voorkomen we misschien problemen. Problemen met jonge mensen zijn complex om te begrijpen en om op te reageren als er iets misgaat. Veel jongeren die we ontmoeten zijn tegelijk slachtoffer en dader."*

We vragen aan lokale besturen om binnen hun korps te starten met jeugdinspecteurs. Aan de lokale besturen die dat al doen vragen we om de jeugdinspecteurs verder te ondersteunen. Op bovenlokaal niveau kan er bekeken worden of een uitwisselingsmoment over de gemeentegrenzen heen opportuun en nuttig is om aandachtspunten en geleerde lessen met elkaar te delen.

2 Etnische profilering en politiegeweld

"Soms heb je vriendelijke agenten ... Maar negen op de tien keer hoor je alleen: 'Paskes', 'Bol het af', 'Hou uw bakkes.' Of soms stellen ze rare vragen: 'Geen drugs bij? Wat doe je hier?' Ze laten je heel hard voelen dat je ergens schuldig aan bent, dat je sowieso iets op zak hebt, een wapen of drugs. Je krijgt het gevoel dat je een crimineel bent. ... Alle politieagenten moeten weten dat een controle écht een impact heeft op een persoon, zowel psychologisch, zelfs fysiek, als toekomstgericht." – Yassine, 20 (Bron: Amnesty International 2018)¹⁵

"Dan slepen ze jouw beste vriend voor jouw ogen weg, terwijl die knock-out is gegaan. Op dat moment ga je uit van het ergste. Ja, op dat moment dacht ik dat hij dood was." – Adam (Bron: Pano-magazine maart 2021)¹⁶

"De dagelijkse onrechtvaardigheid bij jongeren met een migratieachtergrond of lage sociaal-economische status is geïnternaliseerd. Ze zeggen: water, brood, politiegeweld. Het is de realiteit." – Mattias De Backer, postdoctoraal onderzoeker KUL

"Het wettelijk kader, de wet op het politieambt, is vaag. Alles moet proportioneel zijn, maar een agent bepaalt eigenlijk zelf wat proportioneel is. Zo wordt het wettelijk kader subjectief toegepast." – Joseph El Bacha, docent criminologie en politie en voormalig politieambtenaar

"Ik blijf erbij: identiteitskaartcontroles zijn het grootste probleem. Laat ons daar geen doekjes om draaien. Jongeren met een kleur worden consequent geïsoleerd. Dat merken ze al op een jonge leeftijd." – jeugdwerker uit Gent

"Gezag dwing je niet af met angst, dat bereik je door in dialoog te gaan." – Yana Jaspers, professor Criminologie VUB

Voorzie in de wet op het politieambt een juridisch kader dat etnisch profileren erkent en voorkomt. Etnisch profileren dient daarbij expliciet benoemd en verboden te worden.

Wanneer de politie zonder objectieve of redelijke rechtvaardiging iemand stopt, controleert, fouilleert of aanhoudt, vanwege zijn huidskleur of herkomst is er sprake van etnisch profileren. Denk maar aan de identiteitscontroles bij jongeren van kleur. Etnisch profileren verzuurt de relatie tussen politie en jongeren. Het is ook een belangrijke bron van conflict.

¹⁵ https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/amn_rapport_etnisch_profileren_web_ok_0.pdf

¹⁶ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/03/02/op-dat-moment-dacht-ik-dat-hij-dood-was/>

Etnische profilering is een bestaand fenomeen in België, onder andere het onderzoek van Amnesty International in 2018 wijst dat uit¹⁷. Amnesty International deed onderzoek in negen belangrijke politiezones in heel België en stelt vast dat zowel de politie als de politiek tot nu toe te weinig gedaan hebben om etnisch profileren te voorkomen, te detecteren en te bestrijden. Het VN-Comité CERD publiceerde in mei 2021 zijn conclusie over het Belgische antiracismebeleid. Het comité benadrukte het uitblijven van een expliciet wettelijk verbod op etnisch profileren in België.

Toch blijft het niet alleen bij etnisch profileren en kunnen we dit opentrekken naar 'discriminerend profileren' – ook op sociaal-economische status, taal, gender, geartheid of leeftijd kan worden geprofileerd. De slachtoffers van discriminatie of politiegeweld zijn vaak jongeren met een lage sociaal-economische status, vaak in combinatie met een migratieachtergrond.

In de wet op het politieambt is de regeling met betrekking tot de discretionaire bevoegdheid van de agenten zeer ruim gedefinieerd. Het is niet zo duidelijk wanneer men gerechtigd is een controle uit te voeren. We zien ook vaak dat het voor veel jongeren geen gemakkelijke zaak is achteraf zelf te besluiten of een controle al dan niet gerechtvaardigd was. Zo kan een agent op grond van rechtmatige vermoedens bij verdachte gedragingen (die niet in een KB of omzendbrief worden verduidelijkt) een jongere controleren. De macht van een arrestant ligt niet vevat in de interventie zelf, wel nadien. Het is ter bevordering van dat mentale aspect dat we een duidelijk kader voorzien.

Wij adviseren net zoals het VN-Comité en vele andere middenveldorganisaties zoals Stop Etnisch Profileren en de NAPAR-coalitie¹⁸ dat er een expliciet verbod komt op directe en indirecte discriminatie op grond van de beschermde criteria. Etnisch profileren moet expliciet benoemd en verboden worden.

Etnisch profileren expliciet noemen, maakt duidelijke politierichtlijnen mogelijk waardoor de politie weet hoe ze moet handelen zonder het risico van willekeur en discriminatie. Want in de dagelijkse praktijk worden politieambtenaren met situaties geconfronteerd die niet altijd duidelijk zijn of achteraf aanleiding geven tot discussie. De politierichtlijnen kunnen helpen om het optreden af te toetsen.

Er dient een duidelijke standaard van redelijk vermoeden te worden ingevoerd zodat politie-interventies kunnen plaatsvinden op basis van objectieve criteria. Dat vereist training, maar ook uitgebreide monitoring van de politie-activiteiten (zie verder). In die zin heeft ook de morele code verdere verfijning nodig. We verwijzen daarbij ook graag naar de beleidsaanbevelingen van Amnesty International over de richtlijnen¹⁹.

De politie stelt doeltreffende dienstverlening voorop waarbij jongeren (en alle burgers) eerlijk en wettig worden behandeld. Maak daarom gebruik van een registratie bij identiteitscontroles op basis van etniciteit en motivatie.

Er moet systematische monitoring van politiecontroles plaatsvinden op individueel en geaggregeerd niveau. Hiermee kan de effectiviteit en doelmatigheid van het optreden worden beoordeeld. Dat heeft zowel intern als extern effect. Intern: de politieorganisatie krijgt beter inzicht in haar eigen handelen. Extern: er kan verantwoording worden afgelegd – aan individuele burgers en de samenleving als geheel – over de inzet van middelen.

¹⁷ https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/amn_rapport_etnisch_profileren_web_ok_0.pdf

¹⁸ ¹⁸ De NAPAR-coalitie is samengesteld uit een 60-tal organisaties die pleitbezorgers zijn voor een Interfederaal Actieplan tegen Racisme. <https://naparbelgium.org/memorandum/>

¹⁹ Amnesty International roept de minister van Binnenlandse Zaken en de politiescholen op om de richtlijnen te verduidelijken over hoe, wanneer en waarom politiemensen identiteitscontroles moeten uitvoeren, om het risico op een willekeurige en discriminerende toepassing van de bevoegdheden te verminderen. De nadruk moet daarbij liggen op: • Het verduidelijken dat controles op basis van een objectieve en gegronde reden moeten gebeuren, niet op basis van een intuïtieve buikgevoel; • Signalementen van verdachten duidelijk en specifiek te maken en te vage of te algemene signalementen niet te gebruiken als basis voor een controle, aangezien die het risico inhouden van disproportionele implementatie.

Bij een bevraging van de VGC-Jeugd Raad (bij 1968 Brusselse jongeren) geeft 68% van de respondenten aan dat ze denken dat ze etnisch geprofileerd werden. Bij een bevraging van Forum des Jeunes gaven zeven op de tien jongeren aan dat ze het gevoel hebben bij controles systematisch geïsoleerd te worden²⁰. Het Bureau van de Europese Unie voor de Grondrechten deed onderzoek in verschillende lidstaten waaronder België en stelt vast dat 77% van de algemene bevolking vond dat de politie tijdens controle respectvol was versus 47% bij mensen van Noord-Afrikaanse afkomst²¹.

De transparantie van politiecontroles dient verbeterd te worden. Politie moet in een volwaardige democratie altijd kunnen verklaren waarom ze haar macht gebruikt. Bij een controle moet de politie zich uit eigen beweging legitimeren en vertellen wat de aanleiding en wettelijke grondslag voor de controle is. Politieambtenaren die burgers in staat stellen om te begrijpen wat zij doen en waarom, mogen medewerking verwachten van de burger die zij controleren. Een duidelijke uitleg over het waarom van de controle, gecombineerd met een transparante registratie ervan, zorgt voor meer legitimiteit van politietoedeling. Zo'n registratie zal alleen de effectiviteit en transparantie van het politiewerk verbeteren. Bij dergelijke registraties wordt onder andere datum, plaats, reden voor controle en uitkomst gekoppeld aan anonieme data zoals nationaliteit, etnische afkomst of taal.

“De Belgische politie vaart blind: er bestaan geen duidelijke cijfers over illegitiem politiegeweld, racisme en discriminatie”, aldus de Algemene Inspectie van de Federale Politie en van de Lokale Politie (AIG) in hun laatste visiedocument over het integriteitsbeleid bij de Belgische politie²². In België beschikken we niet over gegevens en gecentraliseerde cijfers over etnisch profileren en politiegeweld. Het probleem ligt dus bij het gebrek aan een centraal en systematische monitoring van politiecontroles.

De politie zou in haar eigen belang proactief moeten werken aan een doeltreffend beleid en een strategie rond etnische profilering en politiegeweld. Het is ook nodig dat ze de implementatie ervan monitort om er degelijk lessen uit te kunnen trekken. Momenteel bestaat er geen mechanisme om de praktijk van politiecontroles (zoals identiteitscontroles) te monitoren. Er zijn geen data over hoeveel controles de politie uitvoert, hoe effectief die zijn en of ze discriminerend zijn of niet. Ook is er een gebrek aan grondig onderzoek over dit thema.

We roepen de minister van Binnenlandse Zaken op om te monitoren op welke manier de politie bij de uitoefening van haar bevoegdheden etnisch profileert en geweld gebruikt en geanonimiseerde data²³ te verzamelen over politiecontroles, om discriminatie te bestrijden. Er moet op worden toegezien dat die data correct en volledig worden verzameld en er moet een systeem worden voorzien om de data te evalueren en publiek te rapporteren.

Zo'n monitoring is dus niet alleen belangrijk om het aantal incidenten bij te houden, maar dient dus ook om de context te begrijpen en te bekijken hoe het zich heeft kunnen voordoen en in de toekomst kan worden vermeden. Het maakt ook een democratische controle en transparantie van het functioneren van de politie mogelijk.

We verwijzen als inspiratie en goed voorbeeld graag naar de Nederlandse onafhankelijke organisatie Controle Alt Delete (CAD) die als doel heeft dat mensen gelijk worden behandeld en dat politiecontroles effectief, beter verantwoord en transparant worden uitgevoerd. Zij baseren zich op vijf BETER-voorwaarden: begrijpelijk, eerlijk, toetsbaar, effectief en rechtmatig²⁴.

Ten slotte kan er ook een monitoring gebeuren via klachten, sancties of meldingen via de bevoegde instanties. Uit het gesprek met Unia stellen we vast dat er bijvoorbeeld geen specifieke cijfers over jongeren of minderjarigen bestaan, waardoor er dus geen aparte meldingscijfers van de doelgroep te rapporteren zijn. Door de versnipperde instroom van klachten ontbreekt er een overkoepeld klachtenbeeld. We gaan daar dieper op in in het volgende hoofdstuk.

²⁰ <https://forumdesjeunes.be/wp-content/uploads/2020/12/Avis-Police-BONNE-VERSION.pdf>

²¹ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/05/25/etnisch-profileren-politie-belgie/>

²² <https://www.aigpol.be/nl/nieuws/zijn-alle-flikken-onbekwaam?fbclid=IwAR1zmMQWeyW0kvujQ4jn6ITLUk3aVsK418uJNF9FYv-BXHMR-74kvoFoPA>

²³ met name over het tijdstip en de plaats van de controle, de identiteit van de politieambtenaar, de reden, de effectiviteit en het gevolg van de controle, en over de etniciteit van de gecontroleerde persoon, met aandacht voor de privacy van de gecontroleerde personen

²⁴ <https://controlealtdelete.nl/tool/b-e-t-e-r>

3 Klachten en sancties

“Er is een straffeloosheid wat betreft sancties naar politieagenten die een fout begaan.” – Joseph El Bacha, docent criminologie en politie en voormalig politieambtenaar

“Tuchtreglementering is zo ingewikkeld, dat je er al een halve jurist moet opzetten om dat te laten slagen.” – Paul Jacobs, docent politie scholen

“Als er een vermoeden is van discriminatie kan het slachtoffer zeker een klacht indienen bij de politie, dit is een manier om de klacht hard te maken.” – Unia

De verschillende mogelijkheden om klacht in te dienen zijn niet altijd duidelijk voor jonge slachtoffers. De informatie over waar en hoe ze dat kunnen doen, moet zo laagdrempelig en toegankelijk mogelijk zijn. Zeker voor minderjarigen.

“Waarom moet ik een klacht indienen, er zal toch geen gevolg aan gegeven worden.” Dergelijke uitspraken horen we vaak van jongeren die geen vertrouwen meer hebben in de klachtprocedures. Jongeren zijn op voorhand al ontmoedigd, bovendien lijken ze niet te weten waar naartoe wanneer ze slachtoffer worden van etnische profilering of onwettig geweld.

In België kunnen burgers klacht indienen via verschillende wegen: Dienst Intern Toezicht van de eigen politiezone, de Algemene Inspectie van de Federale politie (AIG), Unia of Comité P. De verschillende mogelijkheden, de onafhankelijkheid van het onderzoek en wat er vervolgens met de klacht gebeurd is onduidelijk voor volwassenen, laat staan voor jongeren.

We volgen hierbij de aanbevelingen die de NAPAR-coalitie in 2020 formuleerde:

Burgers moeten gemakkelijk klacht kunnen indienen wanneer ze geconfronteerd worden met discriminatie of mishandeling door politiediensten. De informatie over waar en hoe ze dat kunnen doen, dient publiek, toegankelijk en transparant te zijn.

Als Vlaamse Jeugd Raad richten we ons op jongeren en minderjarigen en verwachten we van de federale regering en de bevoegde instanties dat jongeren betere ondersteuning krijgen wanneer ze een klacht willen indienen tegen de politie. Een goed voorbeeld op dat vlak komt uit Nederland. Op de website van de Nederlandse overheid²⁵ vind je hoe je een klacht kunt indienen tegen de politie en kun je meteen online een klacht indienen.

We vragen dan ook aan de betrokken organen om de online klachtenprocedure te verbeteren en transparanter te maken zodat die gemakkelijk toegankelijk is voor burgers.

Richt een onafhankelijk controleorgaan op dat toeziet op de klachten en sancties over de politie.

In het vorige adviespunt omschreven we de al versnipperde en omslachtige klachtenprocedure. Een klacht indienen over de politie gebeurt bij de politie zelf, wat een drempel kan zijn. Het VN-comité tegen foltering bracht in augustus 2021²⁶ een rapport uit dat vraagtekens zet bij de onpartijdigheid van de bestaande toezichtmechanismen en tuchtprocedures. Wie klacht wil neerleggen moet verzekerd zijn dat de klacht grondig en onpartijdig wordt bekeken.

Daarom vragen we aan de minister van Binnenlandse Zaken, de diensten Intern Toezicht en Comité P om een onafhankelijk controleorgaan op te richten dat klachten grondig, onpartijdig, transparant en effectief behandelt met een adequate opvolging en terugkoppeling aan het slachtoffer.

²⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/wetten-en-regelingen/productbeschrijvingen/klacht-indienen-over-politie>

²⁶ https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shared%20Documents/BEL/INT_CAT_COC_BEL_45337_F.pdf

Dankzij een overkoepelende databank van klachten, kan dat het werk van de politie verbeteren om etnisch profileren en onwettig politiegeweld aan te pakken en te bestrijden (zie ook vorige hoofdstuk 'Etnisch profileren en politiegeweld').

Vereenvoudig de tuchtreglementering. Zorg dat je agenten die ongepaste gedragingen vertonen écht kunt weren uit het politieapparaat. Zij verzieken het beeld van de politie in de samenleving.

“Het zijn steeds dezelfde namen die terugkeren met betrekking tot problematische houdingen. Het is moeilijk om tuchtprocedures tot een goed einde te brengen. Het is zo ingewikkeld (termijnen, recht op verdediging, bepaalde handelingen die je moet stellen), dat het onmogelijk is om snel op te treden. Daardoor kan je geen duidelijk signaal naar de bevolking en naar het korps geven dat je dat soort gedrag niet tolereert.” – Jurgen De Landsheer, korpschef zone Brussel-Zuid (Bron: Pano-magazine maart 2021)²⁷

Via verschillende gesprekken met de politie stellen we vast dat zij ook voorstander is van een verbeterde tuchtprocedure. In de huidige situatie blijft de straffeloosheid in stand gehouden.

Minister van Binnenlandse Zaken Annelies Verlinden communiceerde in februari 2021 al dat ze de tuchtprocedure bij de politie wil hervormen. Dat deed ze naar aanleiding van een video waarin twee agentes van de Brusselse politiezone Zuid zich racistisch uitlaten over de inwoners. We citeren ook graag uit de beleidsverklaring van de minister. Zo wordt gesteld dat “integriteit de kernwaarde blijft van professioneel politiewerk en dat er een nultolerantie zal gelden voor misbruik van het monopolie op het gebruik van dwang tegen burgers”.

We roepen de minister van Binnenlandse Zaken op om een zerotolerantiebeleid in te voeren en de al beloofde initiatieven over de herziening van de tuchtwet en -procedure voort te zetten.

Slachtoffers hebben recht op nazorg en een waardige behandeling. Ontwikkel deontologische en herstelgerichte kaders en procedures met ondersteuning van het jeugdwerk en het brede middenveld. Ondersteun die samenwerking ook financieel.

Wanneer een jongere een klacht indient, kan dat zeer lang aanslepen en zijn tol eisen op het mentale welzijn. De nazorg voor een slachtoffer komt vaak ook te laat, aangezien wettelijke kaders vereisen dat er eerst een uitspraak van schuld is.

De European Network Against Racism (ENAR) in samenwerking met Kif Kif vzw voerde het onderzoek 'Police Brutality and Community Resistance' uit²⁸ en ging in gesprek met slachtoffers en hun familie. Daarin gaven sommige slachtoffers aan dat ze zich niet veilig voelden bij de slachtofferdiensten binnen de politie.

Slachtoffers hebben recht op nazorg, maar vinden zelden hun weg. Jeugdwerkers en sociale professionals krijgen die verhalen en signalen vaak sneller te horen, maar hebben niet altijd de nodige tijd, ruimte en expertise om het op te volgen. Zij kunnen makkelijker jongeren begeleiden in hun persoonlijk proces en aangepaste hulp bieden (zoals bijvoorbeeld een klacht indienen en doorverwijzen naar psychologische hulp).

²⁷ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/03/02/op-dat-moment-dacht-ik-dat-hij-dood-was/>

²⁸ Kif Kif voerde dit onderzoek uit namens ENAR. Ze stelden een lijst op van bijna vijftig gevallen van zwaar politiegeweld in de afgelopen vijf jaar (2015-2020). Die gevallen waren bekend en geregistreerd door activisten, advocaten en mensenrechtenorganisaties. We kozen vijf casestudy's waarvoor we verschillende interviews uitvoerden met slachtoffers, advocaten, families ... We analyseerden ook mediaberichten en juridische dossiers.

4 Opleiding en rekrutering

“We horen verhalen over net afgestudeerde politiekadetten die eerst in de Brusselse ‘jungle’ moeten ontgroenen. Ze worden omschreven als ‘cowboys’ die zelden uit hun combi komen. Tegelijkertijd geven jongeren aan dat er nood is aan een meer betrokken wijkpolitie.” – Mattias De Backer, postdoctoraal onderzoeker KUL

“Een vergelijkbare opleiding, die van verpleger, werd verlengd tot vier jaar. De opleiding tot inspecteur is gewoon te kort. In het buitenland zien we dat hoger opgeleide agenten flexibeler zijn, meer empathie hebben, beter omgaan met geweld, meer sociale en communicatieve vaardigheden hebben enzovoort.” – Sofie De Kimpe, professor Criminologie VUB (Bron: Pano-magazine maart 2021)

“In Canada gaat de politieopleiding de eerste maand alleen over burgerschap, mensenrechten en gelijkheid van mensen. Daar wordt dan de politieopleiding op gebaseerd. Ethiek, deontologie en integriteit zou ook in België de rode draad moeten zijn voor elk vak. Dat wordt door andere lesgevers bekeken als een aanhangsel en wordt soms stiefmoederlijk behandeld.” – Paul Jacobs, docent politiescholen

“In opleidingen wordt nog iets te vaak de wet bekeken, waarna mensen naar het terrein worden gestuurd. De link tussen wet en terrein komt in de opleiding te weinig aan bod.” – een commissaris (Bron: Amnesty International 2018)

1.3 Opleiding

Pas de duur en de kwaliteit van de opleiding aan aan de complexiteit van de job. Breid de duur van de politieopleiding uit, bijvoorbeeld twee of drie jaar in plaats van één jaar.

Onderwijs en opleiding van agenten is cruciaal. Een betere opleiding leidt tot betere agenten. Bij alle gesprekken die we hebben gevoerd kwam de hervorming van de politieopleiding aan bod. En de oproep om in te zetten op navorming en levenslang leren.

In bijna alle Europese landen duurt de politieopleiding langer dan een jaar. In Nederland, Oostenrijk, Duitsland, Denemarken, Noorwegen, Spanje ... duurt de opleiding zelfs drie jaar en krijgen de studenten zo een bachelordiploma. In België moeten de agenten in spe in één jaar tijd zowel juridische als verkeerskennis opdoen, over de juiste mensenkennis, maatschappijkennis en deontologie beschikken én fysiek in orde zijn. Een langere politieopleiding geeft de kans om méér dan alleen de basiskennis en basistaken aan te leren.

We vragen aan minister Verlinden om de duur van de politieopleiding uit te breiden (door eventueel te kijken naar de duur van een HBO- of een bacheloropleiding). Op die manier kan het politieonderwijs inspelen op de vele uitdagingen die zich op verschillende domeinen in de samenleving voordoen. Momenteel wordt er te veel informatie te gecondenseerd in te weinig tijd meegegeven met veel te beperkte middelen voor de politiescholen.

Zorg ervoor dat de politieopleiding niet alleen binnen de politieorganisatie zit, maar ook nauwe banden heeft met het hoger onderwijs.

We herhalen de analyse van Sofie De Kimpe en Marc Bloeyaert uit 2015²⁹: *“Onze politieopleiding zit vastgeroest in een conservatief idee over hoe agenten moeten worden opgeleid. De politietop – inclusief de syndicale organisaties – blijven ervan overtuigd dat je politiestudenten moet opleiden ‘in’ de eigen scholen en ‘door’ ervaren politieambtenaren. Een politieopleiding van, voor en door de politie dus.”*

En dat terwijl er net heel veel te leren valt uit de expertise en ervaring van het hoger onderwijs. Meer zelfs, er zou kunnen worden samengewerkt. Laat studenten die de politieopleiding volgen bijvoorbeeld een vak over pedagogische vaardigheden meevolgen met studenten pedagogische wetenschappen, sociaal werk of orthopedagogie. Dat zorgt voor kruisbestuiving en zo laat je agenten van bij de opleiding nog meer integraal deel zijn van de samenleving.

²⁹ <https://www.blueconnect.be/nl/highlight/74029018386530682>

Een kwaliteitsvolle politieopleiding die rekening houdt met maatschappelijke uitdagingen: leidt agenten op volgens basisattitudes over mensenrechten, integriteit, ethiek en burgerschap; richt zich op de leefwereld van jongeren in de grootstad (maatschappelijke oriëntatie), mét aandacht voor culturele sensitiviteit; leert agenten over de-escalatie en geweldloze communicatie.

1.3.1 Integriteit

In een bevraging van de Algemene Inspectie gaven zeven van de acht politiescholen aan niet te beschikken over een integriteitsbeleidsplan zoals het beschreven werd. De school die aangaf te beschikken over zo'n plan, maakte geen document over dat voldoet aan de opgegeven beschrijving. Om agenten op te leiden volgens de hierboven genoemde basisprincipes, is het in de eerste plaats nodig om daar per school een beleidsplan voor te schrijven.

Een goed integriteitsbeleid kan bijvoorbeeld ook een integriteitsverklaring door de aspiranten inhouden. Zo werken ze bij de Nederlandse politie met een tiental items in hun integriteitsverklaring. Een voorbeeld zou kunnen zijn: "In principe is een politieagent iemand die tegen geweld is, maar het efficiënt kan gebruiken als het strikt noodzakelijk is".

1.3.2 Leefwereld van jongeren en culturele sensitiviteit

Het is belangrijk voor agenten om de leefwereld van jongeren te begrijpen. Zo maken ze sneller een verbinding met de jongeren in de buurt én komt het minder snel tot een conflict. Veel agenten wonen niet in de zone waarin zij werken en leren de buurt alleen vanuit het perspectief van de politie (vaak repressief) kennen. Dat kan tot een vertekend maatschappijbeeld leiden. Daardoor wordt er vaak te weinig rekening gehouden met factoren zoals werkloosheid, armoede, racisme en discriminatie, grote gezinnen in kleine appartementen in grote sociale blokken enzovoort. Daarnaast hebben agenten vaak weinig voeling met 'jongerencultuur': denk bijvoorbeeld aan jongeren die jongerentaal en/of straattaal gebruiken.

Dankzij een vak over de leefwereld van jongeren kan men stilstaan bij de verschillende culturele leefwerelden, een ontmoetingsdag organiseren met jeugdwerkingen en scholen uit de buurt, bezoeken brengen aan sociaal-economisch kwetsbare buurten, gastlessen laten geven door jongeren uit de grootsteden zelf enzovoort. In een workshop over straattaal en straatcultuur kunnen studenten bijvoorbeeld ontdekken welk vocabularium jongeren hanteren, hoe ze met elkaar omgaan en hoe je in de praktijk met jongeren aan de slag kunt gaan. Zo geef je aspiranten de tools mee om die complexiteit van 'met jongeren werken' te doorgronden.

Als je het hebt over de leefwereld van jongeren, moet je ook aandacht hebben voor culturele sensitiviteit. Paul Jacobs, docent aan verschillende politiescholen, zegt daarover: "Ik weet dat als ik met bepaalde jongeren praat, dat ik meteen met een groep praat. Als je bijvoorbeeld in de Matongéwijk iemand aanspreekt, komt daar vaak een groep bij staan. Dat wordt als bedreigend ervaren, maar dat is het vaak niet. Er moet meer gefocust worden op culturele sensitiviteit. En op geweldloze communicatie. Met humor los je al veel op."

1.3.3 Geweldloze communicatie en culturele sensitiviteit

Een harde, strenge manier van communiceren doet agenten kil en afstandelijk overkomen. Dat kan ervoor zorgen dat, bijvoorbeeld tijdens een betoging, de situatie escaleert, terwijl goeie bemiddeling en communicatie de situatie juist kan ontmijnen. Stefaan, jeugdcoördinator bij de Gentse politie, zegt: "Toen er een tijd geleden in de buurt van het Zuid, naar aanleiding van protest tegen coronamaatregelen, hebben we iets nieuws geprobeerd: bemiddelingsteams. Nog voor de gewone ordediensten ter plaatse kwamen, stuurden we jeugdinspecteurs en andere collega's die gekend zijn bij de Gentse jeugd. Zij moedigden jongeren aan om te vertrekken en controleerden geen identiteitskaarten. Dat is goed gelukt."

Een dergelijke manier van geweldloos communiceren is wel niet evident en vergt theoretische handvatten én praktische oefening. Daar moet dus tijdens de opleiding voldoende aandacht aan (kunnen) worden besteed. Betrek het jeugdwerk en andere sleutelfiguren tijdens het ontwikkelen van een vak daarrond. Zij hebben ervaring. Zo maanden Yassine Boubout en jeugdwerkers tot kalmte aan tijdens een betoging die uit de hand dreigde te lopen in de zomer van 2020 in Antwerpen.

Een aantal jeugdwerkorganisaties heeft ook een extern vormingsaanbod voor professionals die met jongeren werken, bijvoorbeeld rond conflicthantering of het omgaan met grensoverschrijdend gedrag. Ook politieopleidingen en korpsen kunnen daar gebruik van maken.

Politiescholen moeten ervoor zorgen dat ze een beter zicht krijgen op integriteitsproblemen én moeten die zwaarder laten doorwegen in de evaluatie van hun studenten.

Aspiranten opleiden rond onder andere integriteit vereist ook een goeie opvolging ervan. Vier op de acht scholen gaven in de bevraging van de Algemene Inspectie van de federale politie en van de lokale politie³⁰ aan dat ze weet hebben van concreet problematisch gedrag door hun aspiranten. Dat gedrag heeft betrekking op:

- ongepaste uitlatingen op sociale media (racistische, seksistische commentaren, steun voor discriminerende standpunten);
- onrechtmatig gebruik van politiedatabanken;
- grensoverschrijdend gedrag;
- openbare dronkenschap;
- opzettelijke beschadigingen;
- ongepaste commentaar in de klas.

Momenteel is dergelijk gedrag statutair moeilijk aan te pakken aangezien integriteit maar één van de vele attitudes is waaraan de aspiranten moeten beantwoorden, waardoor ongepast gedrag niet zwaar genoeg weegt om iemand af te wijzen.

Net als de Algemene Inspectie vinden wij dat politiescholen ervoor moeten zorgen dat zij een beter zicht krijgen op integriteitsproblemen. Dat onverantwoord gedrag ook voor aspiranten via screening kan worden gedetecteerd en dat onverantwoord gedrag zwaarder moet doorwegen in de evaluatie van aspiranten.

1.4 Rekrutering

Leg bij de rekrutering en bekendmaking voor de job van politieagent meer focus op 'wijkwerk', 'dialogo met de burger' en 'mensen helpen' en blijf weg van het stereotype beeld van de stoere agent.

Heel wat mensen die willen werken voor de politie denken direct aan een 'rambofunctie', terwijl het 99% van de tijd iets anders is. Helaas zien we bij rekruteringscampagnes van de politie dat een dergelijk beeld ook zo wordt weergegeven, denk maar aan de postercampagne die zwaarbewapende agenten afbeeldt.

Jongeren hebben nood aan politieagenten die dicht bij hen staan. De manier waarop wordt gerekruteerd is dan ook cruciaal. Het gaat niet zozeer over het promoten van de job, maar het aanwerven van de juiste competenties en bijgevolg de beeldvorming rond de politie aan te pakken.

De rekruteringsdiensten van sommige politiezones nemen contact op met jeugdwerkorganisaties (vnl. in grootstedelijke context) om het beroep van politieagent in de kijker te zetten. In Brussel en Vlaams-Brabant is er onder andere contact opgenomen met Groep INTRO. Als dat in samenspraak met de betrokken jeugdwerkers kan gebeuren, dan kan met bestaande gevoeligheden en vragen van jongeren rekening gehouden worden.

³⁰ <https://www.aigpol.be/nl/nieuws/zijn-alle-flikken-onbekwaam>

Koppel agenten op maat aan de buurten waar ze staan en bereid ze daar genoeg op voor. Laat agenten langer bij een standplaats waar ze naartoe worden gestuurd. Roteer ze niet direct naar een andere gemeente. Zo leren agenten ook de context door en door kennen.

Het rekruterings- en selectieproces zit bij de federale politie. Pas aan het einde van de opleiding wordt bepaald waar een kandidaat-politieagent aan de slag zal gaan. Vaak is het zo dat agenten terechtkomen in een grootstedelijke context die ze totaal niet kennen. Daardoor loopt het ook vaak mis. De agent heeft geen voeling met de buurt en geen ervaring met de stedelijke jeugd.

We zijn daarom enthousiast over de vernieuwing waarbij de rekrutering en de selectie voor de lokale politie ook door de lokale politie zelf kan gebeuren. Onder andere bij de Lokale Politie Antwerpen en zone Brussel-Zuid gebeurt dat al. Dat zorgt ervoor dat kandidaat-politieagenten niet in de 'algemene pot' van nieuwe agenten belanden en dus meer en betere voeling hebben met de buurt.

We citeren graag Dominique Van Ryckeghem, directeur-generaal ad interim bij de federale politie (bron De Standaard – 16 juni 2021)³¹

“In het nieuwe systeem kan een korpschef actief op zoek naar de profielen die hij nodig heeft in zijn korps. Door de rekrutering en selectie voor de lokale politie ook in handen van de lokale politie te laten, hoopt ze onder meer dat er in Brussel meer Brusselaars aan de slag gaan. Agenten in Brussel komen vaak uit Wallonië of Vlaanderen, en kennen de grootstad niet. Ze weten niet altijd hoe ze met diversiteit moeten omgaan. De lokale politie is het best geplaatst om talent te rekruteren, zij kennen de wijken.”

We doen dan ook een extra oproep aan de federale regering om het ministerieel besluit over de vernieuwing in het rekruteringsproces vast te leggen.

1.4.1 Diversiteit en discriminatie

“Als je permanent een negatief beeld krijgt van de politie, gewoon al door hoe je eruitziet, dan komt de slogan ‘de politie, uw vriend’ niet over.” – Paul Jacobs, docent politie scholen

“Diversiteit binnen de politie is heel moeilijk om te onderzoeken, want ze willen niet gereduceerd worden. Maar ze geven wel aan dat het niet simpel is, dat ze ingezet worden als bruggebouwer als ‘token police officer’, maar dat ze wel op de foto moeten staan naast de korpschef. De facto blijft het dus een wit mannelijk korps, zelfs de vrouwen zijn soms geassimileerd als mannen.” – Sofie De Kimpe, professor Criminologie VUB

Neem barrières weg die het werven van meer cultureel divers talent bij de politieorganisatie hinderen.

Voer een doorlichting uit welke profielen (leeftijd, geslacht, regio, achtergrond, en opleiding) de politie nu aantrekt.

Voer een externe audit uit op het huidige rekruteringsbeleid. Die evaluatie heeft aandacht voor de mechanismen die in de weg staan van meer aanwervingen van politieagenten met een migratieachtergrond.

De politieorganisatie moet inspanningen leveren om een weerspiegeling te worden van de bevolking. Dat stimuleert de politie om het vertrouwen van bepaalde groepen jongeren te (her)winnen. Meer diversiteit binnen de politie is noodzakelijk om het begrip voor elkaar te verhogen, niet alleen voor het basiskader, maar ook in het middenkader, het officierenkader en bij de mandatarissen.

³¹ https://www.standaard.be/cnt/dmf20210615_97574122

We vragen aan de lokale en federale politie om werk te maken van een intern diversiteits- en antidiscriminatiebeleid om een divers personeelsbestand te creëren: streefcijfers, diversiteitsplannen en positieve acties zijn daarvoor mogelijke maatregelen. Een recent goed voorbeeld is de Lokale Politie Gent die in augustus 2021 een diversiteitsbeleid uitbracht³².

Voor België bestaan er bovendien geen recente cijfers van de herkomst van werknemers werkzaam bij de politie. De federale politie kan inspiratie halen uit Engeland. Zij houden cijfers bij van het totale aantal personeelsleden van vreemde afkomst en hun evolutie en nemen ook specifieke maatregelen om hun aanwezigheid te vergroten.

Evalueer de opleiding tot 'rekruteerder' bij de selectiecommissie en verbeter die waar nodig (zowel in duur als inhoudelijk).

Voorzie een vooropgestelde vragenlijst met objectieve criteria bij de selectiecommissie.

Screen kandidaten beter op hun vermogen en talenten om burgers gelijk te behandelen.

Wanneer kandidaat-politieagenten de selectieprocedure (cognitief, sport- en persoonlijkheidsproeven) hebben afgerond, verschijnen ze voor de selectiecommissie waar ze een gesprek hebben met een vertegenwoordiger van de lokale politie, een vertegenwoordiger van de federale politie en een lid van de selectiedienst. De selectiecommissie brengt advies uit, en het is de deliberatiecommissie die beslist of je al dan niet geschikt bent om de basisopleiding aspirant-inspecteur te volgen.

Vertegenwoordigers die in deze selectiecommissie zitten, volgen daarvoor een opleiding van twee weken.

“De politieleden die deel uitmaken van een selectiecommissie worden lukraak uit het werkveld gerekruteerd en krijgen een korte opleiding. Het deculturaliseren (cultureel neutraal) van de gestelde vragen en verwachte antwoorden komt daar niet ter sprake. Uiteraard zal het commissielid bewust of onbewust zichzelf als norm nemen. De verwachte antwoorden op gestelde vragen zijn dan meestal geworteld in de heersende politiesubcultuur. Uit bevraging van de weinig geslaagde allochtone politiekandidaten bleek dat heel wat vragen enkel aan hen werden gesteld en te maken hadden met peilen naar religieus-culturele achtergrond. Bij de selectie in Nederland wordt een schriftelijk testbatterij (vier uur) om te peilen naar toleranties en intoleranties, waar dit bij ons beperkt blijft tot één enkele vraag.” – Paul Jacobs, docent politiescholen

De selectiecommissie heeft een enorm belangrijke functie en bepaalt mee hoe het toekomstige politiekorps in ons land eruit zal zien. Degenen die deel zijn van zo'n commissie moeten beter voorbereid worden op die verantwoordelijkheid. Tijdens de twee weken durende opleiding wordt er met geen woord gerept over diversiteit. Deze opleiding moet adequater worden aangeboden, zodat de vertegenwoordigers ook weten waar ze allemaal op moeten letten tijdens een screening. Dat ze bijvoorbeeld weten welke vragen ze mogen of moeten stellen. **Zorg voor een 'deculturalisering' van de vragen bij de selectiecommissie.** Dat betekent dat de vragen zich moeten richten op de competenties van de kandidaat en niet op zijn religie, seksuele afkomst of cultuur.

Ga er niet van uit dat mensen die bij de politie willen werken al meteen de juiste attitudes hebben. Vraag actief naar opvattingen over diversiteit, wereldbeeld ... **Wij vragen om tijdens screenings ook te peilen naar het diversiteits- en integriteitsgehalte van de kandidaten.**

Zet in op een goede teamsfeer binnen het korps en werk daarin aan antiracisme en ga pestgedrag tegen.

³² <https://www.politie.be/5415/over-ons/projecten/diversiteitsbeleid>

“Je komt binnen de organisatie met een bepaald beeld en verwachting. Heel snel wordt ingespeeld op teamspirit en politiecultuur. Eerst op het terrein met je mentor, dat wordt de belangrijkste ‘peer’, dit is iemand die dus heel veel invloed op je heeft. Je voelt je super onzeker in je eerste ervaring, dus je valt terug op de mentor. Die speelt een heel belangrijke rol. Je verliest je eigen identiteit en past je aan binnen de cultuur.” – Sofie De Kimpe, professor Criminologie VUB

“Bij de politie vind je zeker luide racistische stemmen die door sociale druk worden geïnternaliseerd. Tegelijkertijd is het belangrijk om het systeem niet volledig af te schilderen als racistisch, want dan gaan de gematigden misschien zelf omslaan naar racistisch.” – Mattias De Backer, postdoctoraal onderzoeker KUL

Zodra ze de opleiding afgerond hebben, starten agenten aan hun loopbaan in een korps. Uit de verschillende gesprekken die we voerden en de literatuur die we lazen, stellen we vast dat er een interne sociale groeps cultuur en zwijgcultuur heerst bij de politie. Uit het ENAR-onderzoek ‘Police Brutality and Community Resistance’ bleek uit de onderzochte gevallen dat politiemensen geweld, racisme en beroepsfouten van collega’s hebben verdoezeld. Afgezien van betere tuchtprocedures die door de federale regering waren beloofd, is er een gebrek aan intervisie en supervisie.

Tijdens het online event ‘MOEIDU met politiegeweld’ dat de Jong Socialisten organiseerden (31 maart 2021) werd het duidelijk dat de politie geen ruimte heeft om aan zelfreflectie te doen. Er wordt volgens Jurgen De Landsheer, korpschef zone Brussel-Zuid, verwacht dat kleine korpsen ervoor kunnen zorgen dat agenten elkaar aanspreken wanneer ze zich ongerust maken over een collega en dat melden aan hun korpschef. Ruimte en tijd maken om aan zelfreflectie te doen, kan plaatsvinden in de vorm van intervisie. Binnen de sociale sector is het vanzelfsprekend dat jeugdwerkers geregeld intervisie volgen. Logisch ook wanneer je met stevige cases wordt geconfronteerd.

Door de aard van hun werk komen politieagenten hoofdzakelijk in aanraking met probleemsituaties. Daardoor kan hun beeld van bepaalde bevolkingsgroepen of wijken vertekend worden en loert veralgemening om de hoek. Bewust of onbewust worden dergelijke ervaringen op racistische manier geïnterpreteerd. **Intervisie, supervisie en individuele begeleiding moeten worden ingebouwd in het uurrooster van de federale en lokale politie.**

In een intervisiegroep worden casussen besproken die vertrekken vanuit concrete ervaringen of gebeurtenissen. Samen met collega’s bekijk je waar de moeilijkheden en de kansen liggen in je eigen handelen.³³ Intervisie stimuleert zo om je eigen handelen in vraag te stellen en je kwetsbaar op te stellen. Het speelt zich af binnen een veilige context waarbij alles in vertrouwen met elkaar gedeeld wordt.

5 Publieke ruimte

“Ruimte is altijd gekoppeld aan macht en eigenheid. En net dat laatste vindt plaats en wordt ontwikkeld in die ruimte, wat bijvoorbeeld in een grootstedelijke context vaak niet mogelijk is thuis.” – Mattias De Backer, postdoctoraal onderzoeker KUL

“Wat jongeren doen is niet per se verschillend van volwassenen. Wat wel verschillend is, is het criminaliseren van wat jongeren doen.” – Sofie De Kimpe, professor Criminologie VUB

“De coronacrisis heeft duidelijk gemaakt dat veel jongeren leven in een buurt zonder mogelijkheden: geen publieke domeinen, geen openluchtwembaden, geen ontspanningsruimtes. Dat moet veranderen en hier moet in geïnvesteerd worden om ervoor te zorgen dat iedereen een fijne buurt heeft (...).” – Vrouw, 23 j., Antwerpen (Bron: Vlaamse Jeugd Raad, Touristenbevraging 2020)

³³ [Lerend Netwerk- en intervisiegroepen – Uit De Marge](#)

Voorzie meer fysieke en openbare ruimte die ontmoeting en vrijetijdsbeleving mogelijk maakt. Maak op Vlaams en lokaal niveau werk van een doortastend actieplan rond jeugdruimte om kwaliteitsvolle (semi)publieke speel- en ontmoetingsruimte. Wij vragen daarbij extra aandacht voor de grootstedelijke context.

De schrik voor de politie zit er goed in bij jongeren, zeker die uit kwetsbare contexten: in de bevraging van Uit De Marge tijdens de lockdown geeft 58,8% van de kinderen en jongeren aan angst te hebben voor een boete tijdens de coronaperiode. 30,6% is bang dat de politie hen in de openbare ruimte zal aanspreken op hun gedrag, 30,6% voelt zich geïsoleerd door de politie die aanwezig is op straat.

“Politici nemen niet vaak de grootstedelijke context mee in hun beleid. Ook dat is niet nieuw. Maar toch, door corona beseffen we vandaag steeds meer mensen dat sommige Brusselaars hier met vijf op vijftig vierkante meter wonen”, aldus Liselotte Vanheukelom, directeur JES Brussels³⁴. De coronaregels lijken gemaakt op maat van geprivilegieerde jongeren, de realiteit van veel Brusselse en andere jongeren vergetend.

De psychische ruimte voor kinderen en jongeren in het openbaar domein werd tijdens de coronacrisis nog kleiner door de aanwezigheid van politie en andere toezichts- en veiligheidsdiensten. Op plaatsen waar weinig privéruimte beschikbaar is, schreef de politie een groot aantal boetes uit aan jonge mensen. Ze hield weinig rekening met de sociale omstandigheden bij het uitschrijven van pv's. Tieners en jongeren die geen alternatief hebben om zich te ontspannen, voelen zich nog meer dan voordien geïsoleerd.

De pleintjes, skateparken, voetbalvelden en parkjes zijn plekken waar kinderen en jongeren in interactie met anderen hun identiteit en eigenheid ontwikkelen. Ze experimenteren en verkennen ongeschreven regels en bouwen sociale relaties op. Heel wat jongeren in de stedelijke publieke ruimte worden geïsoleerd en gecriminaliseerd. Jongeren willen ontsnappen aan sociale controle en opvoeding en vinden dat terug in de publieke ruimte als 'tussenruimte'³⁵. Het is een gevoel van eigenaarschap dat jongeren opeisen, de aanwezige politie wordt als een 'indringer' beschouwd.

We verwijzen graag naar ons advies 'Mondmaskers en megafoons'³⁶ dat meer adviespunten hierover formuleerde en zich richtte op aanbevelingen op korte, middellange en lange termijn onder de naam 'Het recht op spelen. Kinderen en jongeren als volwaardige gebruikers van de publieke ruimte'.

Lokale besturen moeten waken dat jongerendaden niet gecriminaliseerd worden. Voorzie op lokaal niveau een duidelijk uitgangskader met een eenduidige omschrijving wat overlast precies is. Werk dat samen uit met jongeren zelf.

Voor jongeren is de publieke ruimte een ontsnapping aan de controle van volwassenen. Het is één van de enige 'plaatsen' die jongeren hebben waarbij niemand anders de afspraken bepaalt en verantwoordelijk voor hen is. In de niet-georganiseerde omgang met vrienden hebben ze de vrijheid om te ontdekken wie ze zelf zijn, voelen ze zich betrokken bij hun (fysieke) omgeving en bij de bredere samenleving. Overlast bestrijden is een legitiem doel, maar daarbij moet een politieagent telkens afwegen of de controles noodzakelijk zijn om dat doel te bereiken en of ze proportioneel zijn. Het is belangrijk om te werken met concrete en specifieke beschrijvingen, anders bestaat het risico dat de controles op die plek systematisch en discriminerend worden. Een groepje jongeren dat samen op straat of op een plein rondhangt, roept bij veel mensen gevoelens van onveiligheid op. Het is niet legitiem om controles te doen zonder concrete, gegronde reden, alleen om het veiligheidsgevoel van buurtbewoners te verhogen.

³⁴ <https://www.bruzz.be/samenleving/liselotte-vanheukelom-jes-het-te-vroeg-om-jongeren-en-politie-samen-te-zetten-2021-02>

³⁵ Evenepoel, De Backer, Gemeentelijke administratieve sancties, jongeren en publieke ruimte: het pedagogische argument (Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten, 2013)

³⁶ <https://vlaamsejeugdraad.be/nl/adviezen/mondmaskers-en-megafonen-onze-stem-gaat-niet-meer-in-lockdown>

Samen met de Jeugdraad van de Vlaamse Gemeenschapscommissie in Brussel (VGC-Jeugdraad) schreven we in juli 2021 al een statement over hoe Brusselse jongeren behandeld werden na het conflict in de Gentse Blaarmeersen³⁷. Plaatsverboden, een zwarte lijst en de nationale databank waar lokale besturen toegang toe hebben: een forse uitbreiding van de bestuurlijke macht van lokale besturen die ingrijpt op de vrijetijdsbesteding van jongeren, net zoals de GAS-boetes dat waren. Waarom kiezen we überhaupt voor preventieve uitsluiting als oplossing voor het probleem? Hoe kan het werven van jongeren uit de weinige beschikbare recreatiedomeinen – en in het algemeen ontmoetingsruimtes – een oplossing zijn? Wij zien meer heil in positieve preventie. **Ga in dialoog met jongeren en jeugdwerk. Luister naar hun noden en bekijk samen met hen hoe ze optimaal kunnen genieten van de publieke ruimte.**

Enkele inspirerende voorbeelden vind je in Brugge en in Aarschot waar ze een hangjongerenbeleid en hangplekkenbeleid hebben, beide succesvol in het definiëren van overlast en het vormen van een duidelijke (beleids)visie. Rondhangen in de openbare ruimte bekijken ze eerder als een fenomeen dan een probleem, om zo de negatieve connotatie van 'hangjongeren' weg te nemen. Bereid en begeleid daarvoor ontmoetingen tussen jongeren, wijkbewoners en lokale beleidsverantwoordelijken zodat er meer begrip en dialoog ontstaat tussen de verschillende partijen.

6 Rechten en plichten

“Ik weet niet met wie ik erover moet praten, wat mijn rechten zijn, ik wist helemaal niets. Als ik het had geweten, had ik natuurlijk klacht neergelegd.” Achraf, 22 (Bron: Amnesty International 2018)

“Er is in België geen wet die het filmen van politieagenten verbiedt of toelaat. De rechter zal dus moeten oordelen of het filmen mag of niet en daarbij zal deze nagaan of het filmen in het belang was van de maatschappij of er een ‘maatschappelijk nut’ aan verbonden is.” – Sofie De Kimpe, professor Criminologie VUB (Bron: Pano-magazine maart 2021)

Verspreid basisinformatie over de rol van de politie in de samenleving en betrouwbare informatie aan minderjarigen over hun rechten tijdens een interventie of voor het indienen van een klacht. Stel die informatie op in begrijpelijke taal voor jongeren. Betrek ook actief het onderwijs.

Zet in het onderwijs in op informatie en communicatie rond burgerlijke rechten, trek dat open en focus niet alleen op de rol van de politie. Geef die les(sen) in de vakken actief burgerschap, filosofie ...

Wat moet je doen als de politie je op straat controleert? Wat moet je doen als je het gevoel hebt ongelijk behandeld te zijn? Wat mag de politie? En wat mag jij? Het zijn enkele vragen die Amnesty International beantwoordt in een folder op maat van jongeren met tips en waarschuwingen³⁸.

Verspreid op Vlaams en Brussels niveau het pocketboekje van Amnesty International Vlaanderen waar duidelijk de rechten én plichten van jongeren te vinden zijn. Geef dat ook mee op school.

Wanneer jongeren hun precieze rechten en plichten kennen, is de kans groter dat de situatie de-escalereert. Zo'n sensibilisering is mogelijk via het onderwijs, door lessen te voorzien die stilstaan bij de rechten en plichten van wie in contact komt met de politie.

Bovendien weten jongeren vaak niet wie er achter zo'n politie-uniform schuilt. De Vlaamse Jeugdraad en andere jeugdleden zijn geconsulteerd geweest door de Algemene Directie Veiligheid en Preventie van de FOD Binnenlandse Zaken voor de campagne 'Wederzijds Respect'. Een informatie- en sensibiliseringscampagne die de taken en

³⁷ <https://vlaamsejeugdraad.be/nl/nieuws/standpunt-zet-brusselse-jongeren-niet-op-de-trein-maar-mee-aan-tafel>

³⁸ https://www.amnesty-international.be/sites/default/files/bijlagen/folder_jij_en_politie_2020.pdf

opdrachten van de verschillende veiligheidsberoepen beter en breder bekend wil maken³⁹. We kijken verder uit naar de uitrol van de campagne die het vertrouwen tussen de burger en de veiligheidsberoepen wil verhogen.

Bescherm het recht van een jongere/burger om politie te filmen. Het is een belangrijke manier om hun versie van het verhaal te kunnen vertellen of te laten zien. Politie mensen moeten de opdracht krijgen om dat recht te respecteren.

Volgens het internationale recht mag je een politieactie filmen, maar in België is de wetgeving daarover niet altijd duidelijk. Het is essentieel dat jongeren politiegeweld en discriminatie kunnen documenteren en bewijs kunnen verzamelen.

Heel vaak worden jongeren die de politie filmen onder druk gezet om te stoppen met filmen. In sommige gevallen vernietigt de politie smartphones. Vanwege de grote discretionaire ruimte in de wet over wanneer het is toegestaan de politie te filmen, wie de politie mag filmen en hoe de beelden mogen worden gedeeld, is de verwachting dat er snel richtlijnen zullen volgen die het filmen van de politie misschien zelfs strafbaar zullen maken. **Hoewel het recht op privacy van de politie gerespecteerd moet worden, bevelen wij aan dat het filmen van de politie een recht wordt.**

Werk een wettelijk kader uit voor het gebruik van bodycams. Volg hierbij het advies van het Controleorgaan op de politie informatie (COC)

Bodycams kunnen een tool zijn om vast te leggen hoe een interventie verloopt in een moeilijke context. In heel wat politiezones maken ze al gebruik van bodycams, meestal aan de hand van een testperiode. De politiezone Antwerpen onderzoekt bijvoorbeeld sinds 2019 het gebruik van bodycams en de politiezone Brussel Hoofdstad-Elsene zal vanaf september 2021 een pilootfase van een jaar houden. Ook Gent, Aalst en andere lokale politiezones gebruiken deze technologie.

Het gebruik van bodycams door politiediensten neemt in een snel tempo toe. Helaas stellen we vast dat het gebruik van bodycams zich in een "grijze zone" bevindt wat betreft het juridische kader en de uitvoering daarvan.

In mei 2020 bracht het Controleorgaan op de politie informatie (COC) een advies uit waarbij ze een juridische analyse deden en een praktijkonderzoek uitvoerden bij enkele politiezones die bodycams gebruiken. Zij stellen zich ernstige vragen bij de werkbaarheid van het wettelijk kader voor het gebruik van bodycams. We citeren hieronder een deel van hun belangrijkste bevindingen⁴⁰:

"Het onderzoek toont in de eerste plaats aan dat het gebruik van bodycams vanuit juridisch en praktisch perspectief veel vragen oproept. Op juridisch vlak brengt het gebruik van de bodycam meer problemen met zich dan de wetgever had geanticipeerd. Op praktisch vlak is er bij de politieambtenaar minstens de perceptie en dikwijls zelfs de uitgesproken doelstelling dat de bodycam een middel is om als 'tegenbewijs' of als 'rechtvaardiging' (van zijn handelen) dienst te doen. Deze perceptie wordt mede gevoed door veelvuldige uitspraken door politiechefs en hun overheden waarbij het gebruik van de bodycam nadrukkelijk wordt voorgesteld als een 'controlemiddel' tegen (buitensporig) geweld door de politieambtenaar, terwijl dat niet expliciet de bedoeling is van de wetgever. Daardoor wordt de bodycam deels gebruikt op een wijze en met doelstellingen die niet in overeenstemming zijn met de wet."

³⁹ <https://www.besafe.be/nl/veiligheidstemas/campagne-wederzijds-respect>

⁴⁰ https://www.controleorgaan.be/files/CON19008_Ambtshalve_Advies_COC_Bodycam_N.PDF

De argumentatie dat de bodycam zowel voor de agenten als de burger een extra veiligheids- en bewijsmiddel is dat moet helpen om de vertrouwensrelatie te verbeteren, wordt door het COC tegengesproken:

Uit gesprekken met politieambtenaren blijkt dat het gebruik van de bodycam evenzeer wordt beschouwd als een 'verweermiddel' tegen het filmen door de burger van politieambtenaren in de openbare ruimte (tijdens de uitvoering van een interventie). Deze redenering gaat uit van een defensieve benadering: "filmen omdat ge gefilmd wordt". Het ongenoegen van de politieambtenaar met betrekking tot het filmen van zijn optreden is niet onbegrijpelijk, maar draagt omgekeerd ook niet bij aan het vertrouwen van de burger in de politie en het rijkelijk gepropageerde model van community policing dat nog altijd geacht wordt de basisfilosofie van de Belgische politie te zijn

Net zoals de Liga voor de Mensenrechten stellen we ons ook vragen over de database waarin de beelden en persoonsgegevens worden opgeslagen en de toezicht daarop. Wat gebeurt er met de data? Wie heeft toegang tot de beelden? Hoe kan een slachtoffer dit als bewijsmiddel gebruiken?

Verder is het altijd de politieagent die besluit de camera-opname te starten en eventueel ook te stoppen. Het gebruik van de camera moet niet alleen afhangen van de wil van de individuele politieagent, maar moet zodanig worden gereguleerd dat het duidelijk is in welke gevallen de politieagent de camera moet inschakelen.

We vragen dan ook aan de bevoegde ministers om een duidelijk en uniform wettelijke omkadering op te leggen in het gebruik van de bodycam.